

KLÍČOVÁ OTÁZKA →

Jaký objem finančních prostředků vynakládáme na ochranu životního prostředí?

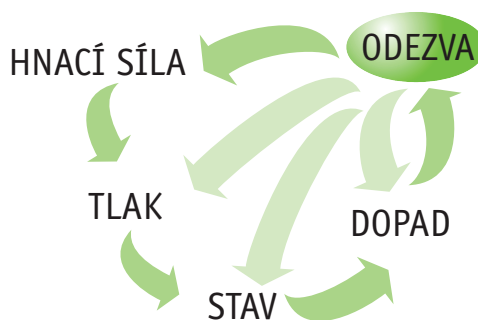
KLÍČOVÁ SDĚLENÍ →

Lze konstatovat, že celkové statisticky sledované výdaje (tj. součet investic na ochranu životního prostředí a neinvestičních nákladů) měly v letech 2003–2008 rostoucí tendenci, nicméně z důvodu razantního poklesu neinvestičních nákladů v roce 2009 došlo k zastavení trendu a celkové výdaje na ochranu životního prostředí v roce 2009 se tak pohybovaly na stejné úrovni jako v roce 2008.

V roce 2009 celkové výdaje na ochranu životního prostředí činily 72,3 mld. Kč, v roce 2008 téměř 72 mld. Kč, tj. při meziročním srovnání došlo pouze k nepatrnému nárůstu. Podíl na HDP v běžných cenách se v roce 2009 přiblížil 2 %. K největšímu poklesu došlo u neinvestičních nákladů v oblasti nakládání s odpady, a to přibližně o 3 mld. Kč, přesto oblast odpadů zůstala se svou celkovou částkou 32 mld. Kč jednoznačně největší finanční položkou neinvestičních nákladů. Naopak v oblasti investic na ochranu životního prostředí došlo k nárůstu o 3 mld. Kč (tj. téměř o 16 % oproti roku 2008) a k největšímu skoku došlo v oblasti ochrany vod.

Celkově se dá konstatovat, že prioritními oblastmi ochrany životního prostředí i nadále zůstaly nakládání s odpadními vodami, nakládání s odpady a ochrana ovzduší a klimatu.

Financování ochrany životního prostředí prostřednictvím investic a neinvestičních nákladů je reakcí (R) na dosavadní vývoj a stav (S) životního prostředí, konkrétně jeho jednotlivých složek s cílem udržet či zlepšit tento stav. Vedle toho jsou finanční prostředky vynakládány na omezování negativních tlaků (P) na životní prostředí, které plynou především z činnosti ekonomických sektorů, a zprostředkovaně i na omezování následných dopadů na ekosystémy i lidské zdraví (I).

SOUHRNNÉ HODNOCENÍ TRENDU INVESTIČNÍ VÝDAJE →

Změna od roku 1990	😊
Změna od roku 2000	😊
Poslední meziroční změna	😊

SOUHRNNÉ HODNOCENÍ TRENDU NEINVESTIČNÍ NÁKLADY →

Změna od roku 1990	N/A
Změna od roku 2003	😊
Poslední meziroční změna	😊

VAZBA NA AKTUÁLNÍ KONCEPČNÍ A STRATEGICKÉ DOKUMENTY →

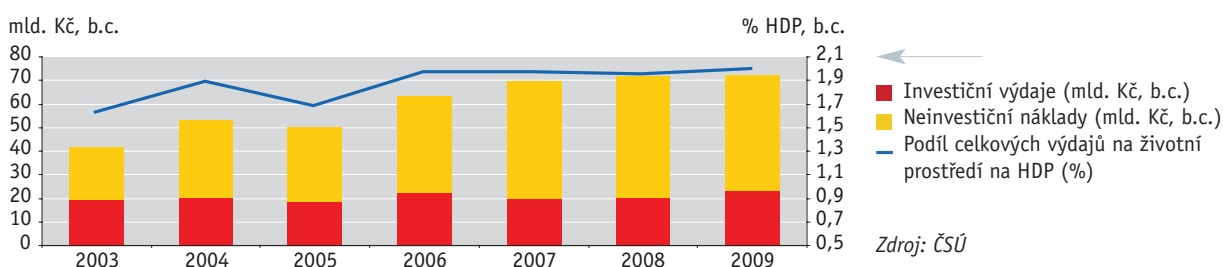
Ze **SPŽP ČR** platné pro roky 2004–2010 vycházejí především cíle, které se týkají investic v prioritních oblastech ochrany životního prostředí – zejména podpora investic pro využívání tepelné energie z obnovitelných zdrojů, podpora ekologických investic pro ekologické strojírenství, pro ochranu čistoty ovzduší, pro úpravu a čištění odpadních vod, pro zpracování a odstraňování odpadů a pro zavádění „čistších“ technologií v průmyslu.

SPŽP ČR také jasně deklaruje podporu reinvestování finančních prostředků, získaných z výběru daní a poplatků z dopravy, do vývoje a aplikace moderních environmentálně šetrných dopravních technologií.

V lednu roku 2010 byl schválen **Strategický rámec udržitelného rozvoje ČR**. V návaznosti na jeho prioritní osu č. 2 „Ekonomika a inovace“ jsou stanoveny tyto cíle: podpora dynamiky národní ekonomiky a posilování konkurenceschopnosti (průmyslu a podnikání, zemědělství, služeb); zajištění energetické bezpečnosti státu a zvyšování energetické a surovinové efektivity hospodářství; rozvoj lidských zdrojů, podpora vzdělávání, výzkumu a vývoje.

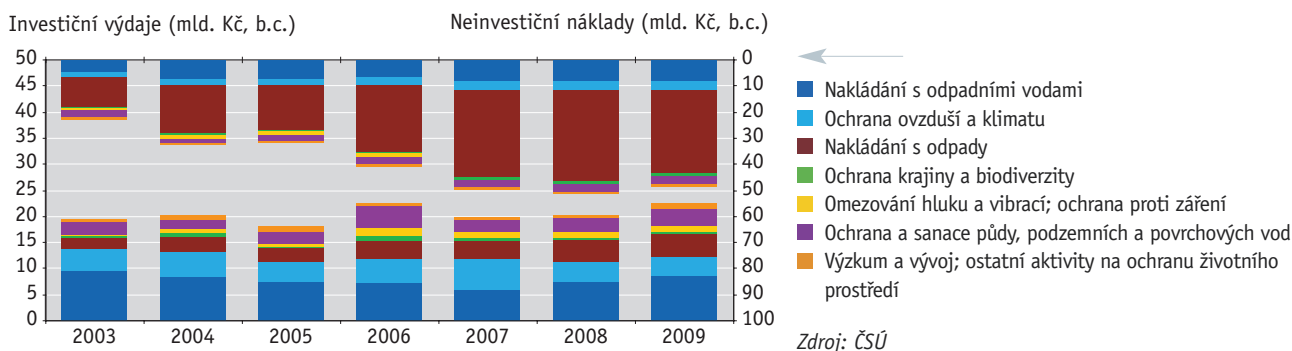
VYHODNOCENÍ INDIKÁTORU

Graf 1 → Celkové výdaje na ochranu životního prostředí v ČR [mld. Kč, % HDP, b.c.], 2003–2009

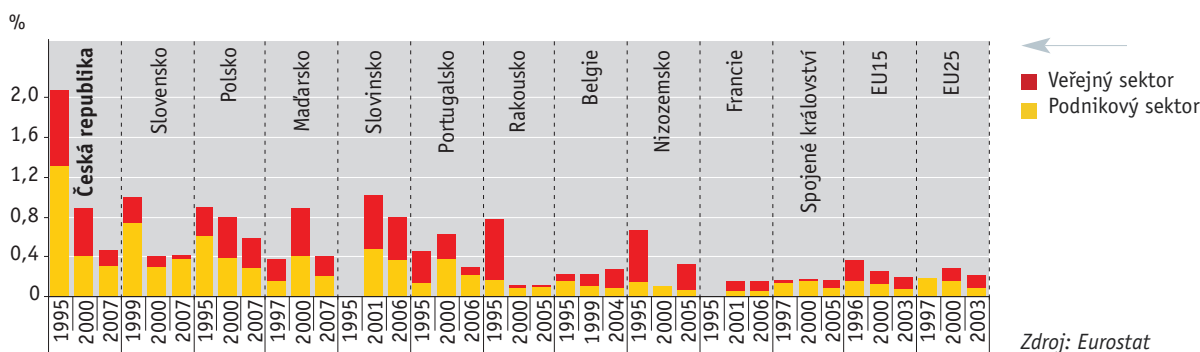

Graf 2 → Investice a neinvestiční náklady na ochranu životního prostředí podle programového zaměření v ČR [mld. Kč, b.c.], 2003–2009

Graf 3 → Podíl investičních výdajů podnikového a veřejného sektoru na ochranu životního prostředí na HDP [% HDP], mezinárodní srovnání 1995, 2000, 2008 (resp. nejbližší dostupné roky)

V případě Slovinska, Francie a EU25 nebyla data pro vybrané roky částečně nebo zcela dostupná.

Celkové výdaje na ochranu životního prostředí

Celkové statisticky sledované výdaje na ochranu životního prostředí představují součet investic na ochranu životního prostředí a neinvestičních nákladů na ochranu životního prostředí. Investice zahrnují všechny výdaje na pořízení dlouhodobého hmotného majetku, tj. takové výdaje, které se vztahují k činnostem na ochranu životního prostředí, jejichž hlavním cílem je snižování negativních vlivů způsobených v důsledku podnikatelské činnosti. Neinvestiční náklady představují tzv. běžné výdaje, především mzdové náklady, platby za spotřebu materiálu, energie, opravy, udržování atd. Data pro kvantifikaci neinvestičních nákladů se začala evidovat v roce 2003.

V roce 2009 celkové výdaje na ochranu životního prostředí činily více než 72 mld. Kč, což oproti předchozímu roku nepředstavuje téměř žádnou změnu. Důvodem je protichůdný vývoj investic (meziroční nárůst o 3,2 mld. Kč) a neinvestičních nákladů (meziroční pokles o 2,7 mld. Kč). Větší část celkových výdajů zaujímají od roku 2003 neinvestiční náklady. Ty až do roku 2008 neustále rostly a při stagnaci investic na úrovni cca 20 mld. Kč vedly k nárůstu celkových výdajů na ochranu životního prostředí, jejichž podíl na HDP se vzhledem k vývoji ekonomiky stabilně udržuje na úrovni cca 2 % HDP (Graf 1).

Investice na ochranu životního prostředí

Do roku 2000 bylo nejvíce prostředků vynakládáno na ochranu ovzduší, od roku 2000 dochází ke změně priorit a největší objem investic směřuje do oblasti nakládání s odpadními vodami a nakládání s odpady.

V roce 2009 činily investice na ochranu životního prostředí 23,5 mld. Kč, což představuje 0,65 % podílu na HDP v běžných cenách. Oproti roku 2008 investice vzrostly o více než 3 mld. Kč, tj. cca o 15,8 %. Většina investic v tomto období plynula do koncových zařízení namísto do zařízení, kde je uplatňován integrovaný přístup k ochraně životního prostředí. V této oblasti však došlo v roce 2009 k mírnému nárůstu investic, a to rovněž z důvodu možnosti čerpání dotací ze strany znečišťovatelů v rámci Operačního programu Životní prostředí (OPŽP, osa 5).

V rámci **programového zaměření** bylo v roce 2009 stejně jako v předchozích letech nejvíce prostředků investováno do nakládání s odpadními vodami (8,6 mld. Kč), do nakládání s odpady (4,3 mld. Kč) a na ochranu ovzduší a klimatu (3,6 mld. Kč). Oproti roku 2008 se nejvíce snížily investice v oblasti ochrany ovzduší a klimatu (o 200 mil. Kč) a naopak nejvíce se zvýšily v oblasti nakládání s odpadními vodami (o cca 1 mld. Kč), viz Graf 2.

Z hlediska **odvětví ekonomické činnosti** investujícího subjektu představuje hlavní procentuální zastoupení na celkových investicích zásobování vodou a činnosti související s odpadními vodami, odpady a sanacemi (cca 30 % celkových investic), následuje veřejná správa a obrana, povinné sociální zabezpečení (22 %) a výroba a rozvod elektřiny, plynu, tepla (14 %). Zpracovatelský průmysl, který se v předchozích letech významnou měrou podílel na celkových investicích, v roce 2009 investoval pouze necelých 13 % z celkového objemu investic na ochranu životního prostředí.

I v roce 2009 pokračoval trend vyššího podílu investic plynoucích z **podnikového sektoru**. Podle ekonomických zásad je tak uplatňován princip „znečišťovatel platí“, kdy je nutné přenášet hlavní zodpovědnost za ochranu životního prostředí na soukromé subjekty a snižovat tak zainteresovanost veřejného sektoru. V roce 2009 investovaly podniky přes 16 mld. Kč a **veřejný (centrální i regionální) sektor** cca 7 mld. Kč.

Neinvestiční náklady na ochranu životního prostředí

Neinvestiční náklady na ochranu životního prostředí jsou ČSÚ sledovány od roku 2003. V roce 2009 dosáhly výše 48,7 mld. Kč, tj. 1,34 % podílu na HDP. Tyto náklady zaznamenaly oproti roku 2008 pokles o 2,7 mld. Kč, tj. cca o 5,2 %. Náklady tvoří podstatnou část celkových výdajů na ochranu životního prostředí (více než 60% podíl v letech 2003–2009). Největší objem neinvestičních nákladů byl vynaložen na spotřebu materiálů a energií a na mzdové prostředky.

Z hlediska **programového zaměření** bylo v roce 2009 stejně jako v předchozích letech nejvíce těchto prostředků vynaloženo na nakládání s odpady (32,1 mld. Kč) a na nakládání s odpadními vodami (8,2 mld. Kč). Nicméně oproti roku 2008 došlo v oblasti nakládání s odpady k výraznému poklesu nákladů o 3 mld. Kč (Graf 2). Stalo se tak především z důvodu zvýšení odpadových limitů pro podávání hlášení o produkci a nakládání s odpady, čímž se výrazně snížila administrativní zátěž podnikatelů.

Podle **odvětví ekonomické činnosti** se v roce 2009 největší podíl neinvestičních nákladů na ochranu životního prostředí realizoval, stejně jako v případě investic, v oblasti zásobování vodou a činností souvisejících s odpadními vodami, odpady a sanacemi (49 %). Dále následoval zpracovatelský průmysl (21 %) a veřejná správa a obrana, povinné sociální zabezpečení (18 %).

Mezinárodní srovnání

Česká republika společně s dalšími postkomunistickými zeměmi vydávala na ochranu životního prostředí výrazně více prostředků než činily průměry EU (Graf 3). Tento fakt byl dán zejména podstatně horším stavem životního prostředí, který bylo nutné řešit zvýšenými investicemi, a rovněž nutností splnit požadavky EU v souvislosti se vstupem do EU (zejména investice v oblasti ochrany vod).

ZDROJE DAT

→ ČSÚ, Český statistický úřad

→ Eurostat, Evropský statistický úřad

ODKAZY NA PODROBNÉ HODNOCENÍ INDIKÁTORU, JEHO METODIKU A DALŠÍ INFORMACE CENIA, přehled klíčových indikátorů

<http://indikatory.cenia.cz> (<http://issar.cenia.cz/issar/page.php?id=1543>)

Vývoj indikátorů v oblasti výdajů na ochranu životního prostředí, ČSÚ

<http://www.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/p/2005-09>

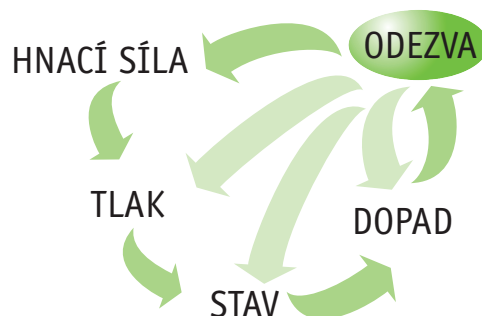
KLÍČOVÁ OTÁZKA →

Jaká je struktura a objem vynakládaných finančních prostředků z centrálních zdrojů a územních rozpočtů v rámci veřejné podpory ochrany životního prostředí?

KLÍČOVÁ SDĚLENÍ →

😊 I přes určité výkyvy ve výši veřejných výdajů na ochranu životního prostředí (tj. výdajů z centrálních zdrojů a územních rozpočtů) je možné konstatovat, že tyto výdaje mají rostoucí tendenci, a to především po vstupu ČR do EU. V roce 2004 byla ČR zapojena do financování ochrany životního prostředí prostřednictvím fondů EU. Důležitá je také rostoucí role územních rozpočtů, tj. regionů a obcí na financování ochrany životního prostředí. V roce 2009 činily veřejné výdaje na ochranu životního prostředí z územních rozpočtů 31,7 mld. Kč (0,87 % HDP), výdaje z centrálních zdrojů pak 23,2 mld. Kč (0,59 % HDP). V posledních letech je z veřejných prostředků nejvíce podporována oblast ochrany vody, za ní pak ochrana biodiverzity a krajiny a nakládání s odpady.

😊 V meziročním srovnání let 2008 a 2009 je patrný vysoký nárůst výdajů na ochranu životního prostředí z centrálních zdrojů (o 5,8 mld. Kč) i z územních rozpočtů (o 4,7 mld. Kč). Tento trend je třeba hodnotit pozitivně, jelikož vypovídá o rostoucí důležitosti ochrany životního prostředí.

Financování ochrany životního prostředí z veřejných zdrojů je odezvou na dosavadní vývoj a stav životního prostředí, konkrétně jeho jednotlivých složek s cílem udržet či zlepšit tento stav. Vedle toho jsou finanční prostředky vynakládány na omezování negativních tlaků na životní prostředí, které plynou především z činnosti ekonomických sektorů a zprostředkovaně i na omezování následných dopadů na ekosystémy i lidské zdraví.

SOUHRNNÉ HODNOCENÍ TRENDU →

Změna od roku 1990	😊
Změna od roku 2000	😊
Poslední meziroční změna	😊

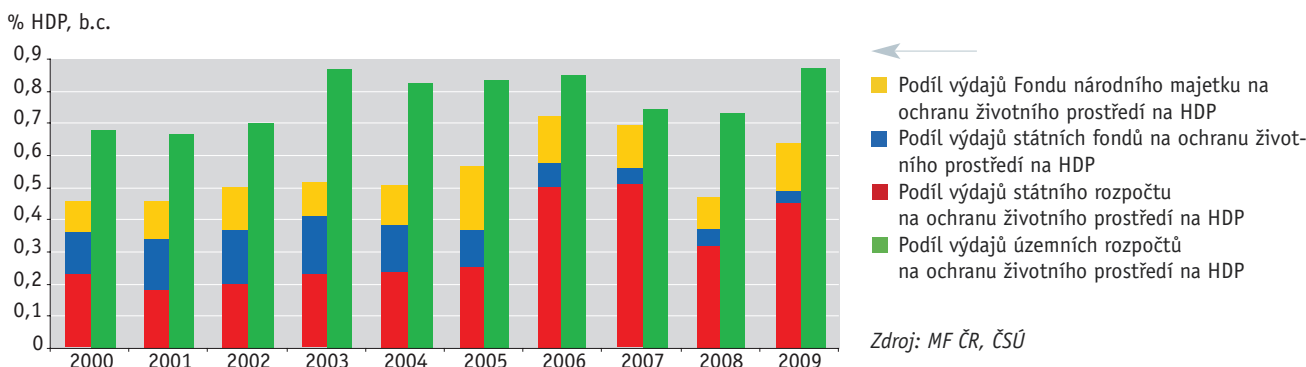
VAZBA NA AKTUÁLNÍ KONCEPČNÍ A STRATEGICKÉ DOKUMENTY →

SPŽP ČR klade v oblasti veřejných výdajů na ochranu životního prostředí důraz zejména na vynakládání výdajů z veřejných rozpočtů na prioritní oblasti při zachování ekonomické efektivity. V oblasti životního prostředí je dotační politika ze státního rozpočtu i ze Státního fondu životního prostředí ČR (SFŽP ČR) zaměřena hlavně na plnění závazků vyplývajících z vyjednávání s EU a z prioritních cílů SPŽP ČR.

V lednu roku 2010 byl schválen **Strategický rámec udržitelného rozvoje ČR** nahrazující Strategii udržitelného rozvoje ČR. V návaznosti na jeho prioritní osu 2 „Ekonomika a inovace“ jsou v rámci veřejné podpory stanoveny tyto cíle: podpora dynamiky národní ekonomiky a posilování konkurenceschopnosti (průmyslu a podnikání, zemědělství, služeb); zajištění energetické bezpečnosti státu a zvyšování energetické a surovinové efektivity hospodářství; rozvoj lidských zdrojů, podpora vzdělávání, výzkumu a vývoje.

VYHODNOCENÍ INDIKÁTORU

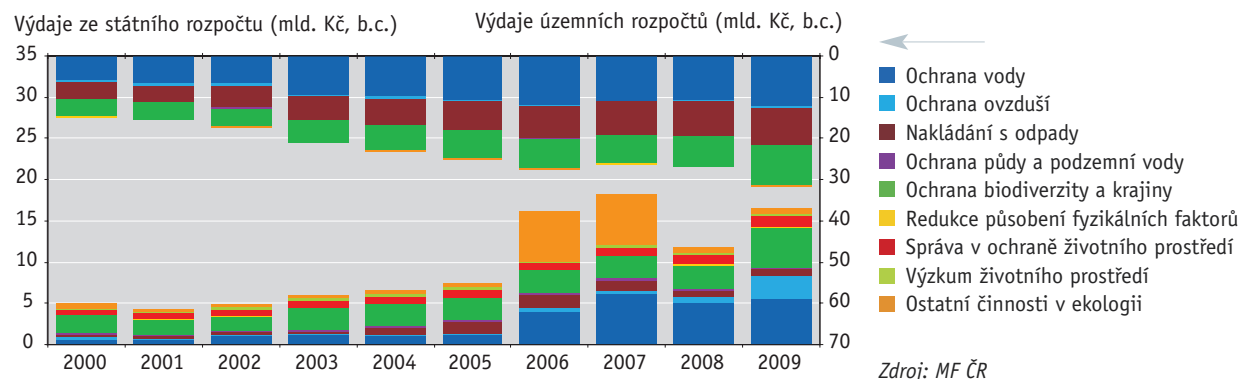
Graf 1 → Podíl veřejných výdajů na ochranu životního prostředí na HDP v ČR dle typu zdroje [% HDP, b.c.], 2000–2009

FNM ČR byl k 1. 1. 2006 zrušen. Jeho kompetence a prostředky vynakládané k odstranění starých ekologických škod nyní spravuje MF ČR. Výrazné zvýšení výdajů státního rozpočtu mezi roky 2005 a 2006 bylo způsobeno zapojením finančních prostředků z evropských fondů. Část veřejných výdajů územních rozpočtů na životní prostředí představuje duplicitu výdajů z centrálních zdrojů.

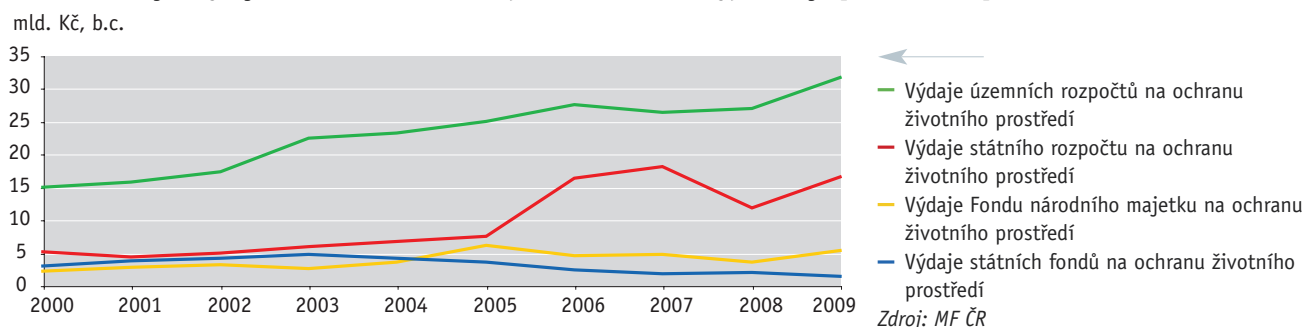

Graf 2 → Veřejné výdaje na ochranu životního prostředí ze státního rozpočtu a územních rozpočtů v ČR dle programového zaměření [mld. Kč, b.c.], 2000–2009

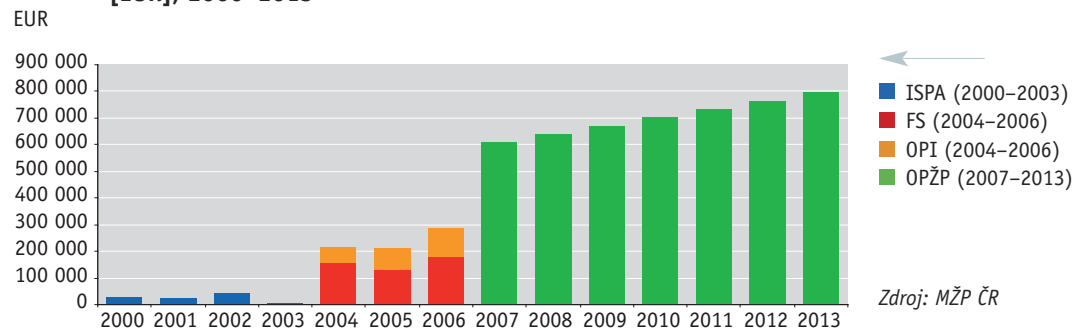
Výrazné zvýšení výdajů státního rozpočtu mezi roky 2005 a 2006 bylo způsobeno zapojením finančních prostředků z evropských fondů. Část veřejných výdajů územních rozpočtů na životní prostředí představuje duplicity výdajů z centrálních zdrojů.

Graf 3 → Veřejné výdaje na ochranu životního prostředí v ČR dle typu zdroje [mld. Kč, b.c.], 2000–2009

FNM ČR byl k 1. 1. 2006 zrušen. Jeho kompetence a prostředky vynakládané k odstranění starých ekologických škod nyní spravuje MF ČR. Výrazné zvýšení výdajů státního rozpočtu mezi roky 2005 a 2006 bylo způsobeno zapojením finančních prostředků z evropských fondů. Část veřejných výdajů územních rozpočtů na životní prostředí představuje duplicity výdajů z centrálních zdrojů.

Graf 4 → Předpokládaná alokace finančních prostředků z fondů EU na projekty v oblasti životního prostředí v ČR [EUR], 2000–2013

Veřejné výdaje na ochranu životního prostředí jsou tvořeny výdaji na ochranu životního prostředí z **centrálních zdrojů** a **územních rozpočtů** a kvantifikují prosazování potřeb ochrany životního prostředí na centrální i regionální úrovni.

Z hlediska vývoje veřejných výdajů na ochranu životního prostředí ve vztahu k celkovému výkonu ekonomiky udržuje **podíl těchto výdajů na HDP** v běžných cenách v letech 2000–2009 mírně rostoucí trend. Při poměrně výrazném ekonomickém růstu v období 2000–2008 se jedná o příznivé zjištění – veřejná podpora ochrany životního prostředí rostla úměrně s růstem ekonomiky. Tato podpora byla v roce 2009 ještě více zesílena, a to i přes propad ekonomiky, který se projevil na výraznějším meziročním růstu podílu výdajů na ochranu životního prostředí na HDP. Ten v případě veřejných výdajů z centrálních zdrojů činil v roce 2009 cca 0,64 % HDP v běžných cenách (+ 0,17 procentních bodů oproti roku 2008). V případě výdajů územních rozpočtů, z nichž na ochranu životního prostředí plyne větší objem finančních prostředků než ze státního rozpočtu, státních fondů a FNM dohromady, činil jejich podíl 0,87 % HDP v běžných cenách (+ 0,14 procentních bodů; Graf 1). Lze konstatovat, že i přes krizi, ve které se česká ekonomika v roce 2009 nacházela, ochrana životního prostředí a její podpora z veřejných rozpočtů neztratila na svém významu.

Veřejné výdaje z centrálních zdrojů

Státní rozpočet je nejvýznamnějším centrálním veřejným zdrojem financování, a to především z hlediska objemu finančních pro-

středků, ze kterého se poskytují dotace, návratné finanční výpomoci (bezúročné půjčky) a garance na komerční úvěry. Podstatné jsou i **transfery prostředků státního rozpočtu územním rozpočtům i státním fondům na ochranu životního prostředí**. Výrazný nárůst výdajů ze státního rozpočtu můžeme pozorovat v roce 2006 a 2007, kdy došlo k zapojení finančních prostředků z evropských fondů do rozpočtových kapitol určených k financování ochrany životního prostředí v ČR. Tyto prostředky byly v roce 2008 převedeny přímo do nově připravených programů v oblasti ochrany životního prostředí, což způsobilo meziroční pokles výdajů z tohoto zdroje o 35 %. V roce 2009 však opět došlo k **výraznému meziročnímu růstu**, a to o zhruba 4,7 mld. Kč na celkových 16,5 mld. Kč (+ 40 % oproti roku 2008). Do této sumy jsou započítány i transfery územním rozpočtům a státním fondům v celkové výši 295,4 mil. Kč. Ve srovnání s rokem 2000, kdy výdaje ze státního rozpočtu činily 5,04 mld. Kč, vzrostly vynaložené finanční prostředky v roce 2009 více než třikrát. Tento nárůst je skutečně razantní, lze jej vysvětlit především díky zainteresovanosti EU, která ČR od roku 2004 pomáhá financovat projekty zaměřené na ochranu životního prostředí s tím, že ze státního rozpočtu jsou vynakládány prostředky určené na kofinancování těchto projektů. Nejvyšší meziroční nárůst vynaložených finančních prostředků zaznamenala oblast ochrany biodiverzity a krajiny, což odpovídá celkovému trendu nastolenému v předchozích letech, kdy se právě biodiverzita a krajina staly jednou z nejvíce podporovaných oblastí ochrany životního prostředí. Meziroční nárůst v této oblasti činil cca 1,9 mld. Kč na celkových 4,87 mld. Kč (+ 65,5 %). Výrazné meziroční zvýšení výdajů lze zaznamenat i v ochraně ovzduší (+ 1,9 mld. Kč, tj. + 211 %) na celkových 2,8 mld. Kč a v ochraně vody (+ 0,6 mld. Kč, tj. + 12 %) na celkových 5,6 mld. Kč.

Z hlediska **programového zaměření** mezi **dlouhodobě** nejvíce finančně podporované oblasti patří již zmíněná ochrana vody, ochrana biodiverzity a krajiny a také nakládání s odpady. V posledních letech se opět zvyšuje i podpora ochrany ovzduší (Graf 2).

Dalšími veřejnými centrálními zdroji výdajů do oblasti životního prostředí jsou v rámci sledování výdajů ze státních fondů **Státní fond životního prostředí ČR (SFŽP ČR)** a dnes již zrušený **Fond národního majetku (FNM)**, jehož zbylé kompetence a prostředky nyní spravuje MF ČR mimo státní rozpočet. Výdaje SFŽP ČR činily v roce 2009 cca 1,32 mld. Kč – v posledních pěti letech tedy klesaly, zejména z důvodu poklesu příjmů ze složkových zákonů, a to v závislosti na zlepšujícím se stavu životního prostředí, zpoždění čerpání prostředků z OPŽP a alokaci většiny prostředků SFŽP ČR na kofinancování programů EU. Podpora ze SFŽP ČR v podobě půjček, dotací a úhrad částí úroků je směřována především do oblastí ochrany vod, biodiverzity a krajiny, ovzduší a nakládání s odpady. Z prostředků FNM spravovaných MF ČR bylo v roce 2009 vynaloženo celkem 5,4 mld. Kč, a to v podobě smluvních garancí k odstranění starých ekologických škod. Oproti roku 2008 tato částka vzrostla o 1,8 mld. Kč (+ 50 %; Graf 3).

Veřejné výdaje z územních rozpočtů

Veřejným zdrojem výdajů na ochranu životního prostředí jsou i **územní rozpočty**, které zaznamenávají setrvale rostoucí trend. V roce 2009 dosáhly cca 31,7 mld. Kč, a to po meziročním růstu o 4,7 mld. Kč (+ 17 % oproti roku 2008). Ve srovnání s rokem 2000, kdy činily cca 14,9 mld. Kč, vzrostly tyto výdaje více než dvakrát. Územní rozpočty tak představují nejvýznamnější veřejný zdroj financování akcí k ochraně životního prostředí v ČR, což odpovídá principu subsidiarity (Graf 3). Výdaje na úrovni obcí nebo krajů jsou realizovány průběžně na základě kompetence obcí či krajů, část jich však tvoří dotace z centrálních zdrojů. K nejvyššímu meziročnímu nárůstu výdajů došlo v oblastech dlouhodobě nejvíce podporovaných, tj. v oblasti ochrany vod (+ 1,3 mld. Kč, tj. + 12 %) na celkových 12,1 mld. Kč, v oblasti ochrany biodiverzity a krajiny (+ 2,6 mld. Kč, tj. + 36 %) na 9,7 mld. Kč a dále v oblasti nakládání s odpady (+ 0,7 mld. Kč, tj. + 8 %) na 9,2 mld. Kč. Stejně jako v případě výdajů ze státního rozpočtu, došlo i zde k relativně významnému meziročnímu zvýšení výdajů na ochranu ovzduší o 0,2 mld. Kč, tj. o 96 % na celkových 0,46 mld. Kč (Graf 2).

Financování ze zdrojů EU a zahraničí

Důležitou roli ve financování ochrany životního prostředí hraje od roku 2004 EU a zahraničí. Velikost finanční částky, která byla ČR pro roky 2004 až 2013 přislíbena ze zdrojů EU a zahraničí, představuje zhruba 5,7 mld. EUR a 30 mil. CHF, z toho pak většina (4,9 mld. EUR) představuje částku určenou na OPŽP. Hlavními zdroji pro financování ochrany životního prostředí jsou Operační program Infrastruktura (OPI, 2004–2006), Fond soudržnosti (2004–2010), Finanční mechanismy EHP a Norska (2004–2009), Program švýcarsko-české spolupráce (2007–2011) a dotačně nejsilnější OPŽP (2007–2013), který tematicky navazuje na OPI (Graf 4). Dále je nezbytné posilovat úlohu SEA, IPPC a územního plánování. V těchto oblastech je velmi perspektivní využití finančních zdrojů z ES. Je zřejmé, že do budoucna je nutné počítat s navyšováním absolutní výše finančních prostředků do ochrany životního prostředí. Cílem EU je zajistit větší zainteresovanost soukromých subjektů a snižovat tak meziročně výši veřejných výdajů na ochranu životního prostředí na úkor soukromých výdajů. Stejně tak je nutné dodržovat princip subsidiarity, kdy je dlouhodobým cílem snižovat výdaje z centrálních zdrojů ve prospěch výdajů z územních rozpočtů.

ZDROJE DAT

- MF ČR, Ministerstvo financí ČR
- ČSÚ, Český statistický úřad
- MŽP ČR, Ministerstvo životního prostředí ČR

ODKAZY NA PODROBNÉ HODNOCENÍ INDIKÁTORU, JEHO METODIKU A DALŠÍ INFORMACE

CENIA, přehled klíčových indikátorů

<http://indikatory.cenia.cz> (<http://issar.cenia.cz/issar/page.php?id=1548>)

Ministerstvo financí ČR – Garance na odstranění starých ekologických škod a na revitalizaci krajiny

http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/fnm_smluvni_garance_50187.html

Seznam zkratek

AOPK ČR	Agentura ochrany přírody a krajiny ČR
AOT40	akumulovaná expozice nad prahovou koncentrací 40 ppb
AOX	adsorbovatelné organicky vázané halogeny
BaP	benzo(a)pyren
BAT	nejlepší dostupné techniky
BPEJ	bonitované půdně ekologické jednotky
BRKO	biologicky rozložitelné komunální odpady
BSK ₅	biochemická spotřeba kyslíku pětidenní
CDV, v.v.i.	Centrum dopravního výzkumu, veřejná výzkumná instituce
CEHAPE	Evropský akční plán zdraví a životního prostředí pro děti
CENIA	CENIA, česká informační agentura životního prostředí
CLRTAP	Úmluva o dálkovém znečišťování ovzduší přecházejícím hranice států
CNG	stlačený zemní plyn
CRV	Centrální registr vozidel
CZT	centrální zásobování teplem
ČHMÚ	Český hydrometeorologický ústav
ČIŽP	Česká inspekce životního prostředí
ČOV	čistírna odpadních vod
ČSN	česká státní norma
ČSO	Česká společnost ornitologická
ČSÚ	Český statistický úřad
ČÚZK	Český úřad zeměměřičský a katastrální
DDT	dichlordifenyiltrichlormethylmethan
DG JRC	Generální ředitelství pro společné výzkumné středisko
DHM	dlouhodobý hmotný majetek
DPH	daň z přidané hodnoty
EAFRD	Evropský zemědělský fond rozvoje venkova
EAP	environmentální akční program
EEA	Evropská agentura pro životní prostředí
EFMA	Evropské sdružení výrobců hnojiv
EHP	Evropský hospodářský prostor
EHS	Evropské hospodářské společenství
EMEP	Program spolupráce při monitorování a vyhodnocování dálkového přenosu látek znečišťujících ovzduší v Evropě
END	směrnice pro hodnocení a řízení environmentálního hluku
EO	ekvivalentní obyvatel
E-PRTR	Evropský registr úniků a přenosů znečišťujících látek
ERÚ	Energetický regulační úřad
ES	Evropské společenství
EU	Evropská unie
Eurostat	Evropský statistický úřad
EVL	evropsky významné lokality
FKOLI	termotolerantní (fekální) koliformní bakterie
FNM	Fond národního majetku
FSC	Forest Stewardship Council
GAEC	standardy Dobrého zemědělského a environmentálního stavu
HCB	hexachlorbenzen
HCH	hexachlorocyklohexan
HPH	hrubá přidaná hodnota
HRDP	Horizontální plán rozvoje venkova
HRRE	hrubý roční rentní efekt
CHSK _{Cr}	chemická spotřeba kyslíku chromem
IAD	individuální automobilová doprava
ICP Forests	Mezinárodní kooperativní program sledování a vyhodnocování vlivu znečištění ovzduší na lesy
IPP	index průmyslové produkce
IRZ	Integrovaný registr znečišťování životního prostředí
ISSaR	Informační systém statistiky a reportingu
ISOH	Informační systém odpadového hospodářství
LPF	lesní půdní fond
LPG	zkapalněný ropný plyn (propan-butan)

LULUCF	využívání krajiny, změny ve využívání krajiny a lesnictví
LV	imisi limit
MD	Ministerstvo dopravy
MHD	Městská hromadná doprava
MPO	Ministerstvo průmyslu a obchodu
MT	mez tolerance
MZ	Ministerstvo zdravotnictví
MZe	Ministerstvo zemědělství
MŽP	Ministerstvo životního prostředí
N/A	údaj není k dispozici
NECD	směrnice EU o národních emisních stropích
NL	nerozpuštěné látky
NRL	Národní referenční laboratoř pro komunální hluk při Zdravotním ústavu se sídlem v Ostravě
NSD	nákladní silniční doprava
OCP	chlorované pesticidy
OH	odpadové hospodářství
OKEČ	Odvětvové klasifikace ekonomických činností
ORP	obce s rozšířenou působností
OSN	Organizace spojených národů
OZE	obnovitelné zdroje energie
PAU	polycyklické aromatické uhlovodíky
PCB	polychlorované bifenylly
PEFC	Programme for the Endorsement of Forest Certification schemes
PEZ	primární energetické zdroje
PID	Pražská integrovaná doprava
PM	suspendované částice
PO	ptačí oblasti
POPs	perzistentní organické polutanty
PRV	Program rozvoje venkova
REACH	Registrace, evaluace a autorizace chemických látek
SAICM	Strategický přístup k mezinárodnímu nakládání s chemickými látkami
SEK	Státní energetická koncepce
SFŽP ČR	Státní fond životního prostředí ČR
SHM	strategické hlukové mapy
SLDB	Sčítání lidu, domů a bytů
SPŽP ČR	Státní politika životního prostředí ČR
SRS	Státní rostlinolékařská správa
SRUR ČR	Strategický rámec udržitelného rozvoje ČR
SVÚOM	Státní výzkumný ústav ochrany materiálů
SZÚ	Státní zdravotní ústav
TKO	tuhé komunální odpady
TOFP	potenciál tvorby přízemního ozonu
TV	cílový imisi limit
UNECE	Evropská hospodářská komise
UNFCCC	Rámcová úmluva OSN o změně klimatu
UNEP	Program Organizace spojených národů pro životní prostředí
USLE	univerzální rovnice ztráty půdy
ÚHÚL	Ústav pro hospodářskou úpravu lesů
ÚSES	Územní systém ekologické stability
ÚZEI	Ústav zemědělské ekonomiky a informací
VOC	volatilní (těkavé) organické látky
VÚLHM, v.v.i.	Výzkumný ústav lesního hospodářství a myslivosti, veřejná výzkumná instituce
VÚMOP, v.v.i.	Výzkumný ústav meliorací a ochrany půdy, veřejná výzkumná instituce
VÚV T.G.M., v.v.i.	Výzkumný ústav vodohospodářský T. G. Masaryka, veřejná výzkumná instituce
VÚZT, v.v.i.	Výzkumný ústav zemědělské techniky, veřejná výzkumná instituce
WHO	Světová zdravotnická organizace
WMO	Světová meteorologická organizace
ZPF	zemědělský půdní fond
ZUOVA	Zdravotní ústav se sídlem v Ostravě

Terminologický slovník

Acidifikace. Proces okyselování skožek prostředí. Znamená zvyšování kyselosti. Prvotně postihuje ovzduší, druhotně vody a půdu. Acidifikace je zapříčiněna vypouštěním emisí okyselujících látek, tj. oxidů síry, oxidů dusíku a amoniaku do ovzduší.

AOT40. Cílový imisní limit pro přizemní ozon z hlediska ochrany ekosystémů a vegetace. Jedná se o akumulovanou expozici nad prahovou koncentrací ozonu 40 ppb. Kumulativní expozice ozonu AOT40 se vypočítá jako suma rozdílů mezi hodinovou koncentrací ozonu a prahovou úrovní 40 ppb ($= 80 \mu\text{g}\cdot\text{m}^{-3}$) pro každou hodinu, kdy byla tato prahová hodnota překročena. Podle požadavků nařízení vlády č. 597/2006 Sb. se AOT40 počítá z koncentrací ozonu změřených každý den mezi 8:00 a 20:00 SEČ pro období tří měsíců od května do července.

AOX. Adsorbovatelné organicky vázané halogeny. AOX je sumárním ukazatelem a je vyjádřen chloridy jako ekvivalentní hmotnost chloru, bromu a jodu obsažených v organických sloučeninách (např. trichlormethan, chlorbenzeny, chlorfenoly atd.), které za určitých podmínek adsorbují na aktivní uhlí. Hlavním zdrojem těchto látek je chemický průmysl. Tyto látky jsou špatně rozložitelné, málo rozpustné ve vodě a rozpustné v tucích a olejích, takže se dobře akumulují v tukových tkáních.

Automobilizace. Počet registrovaných osobních automobilů přepočtený na počet obyvatel. Vyjadřuje se v počtu vozidel na 1 000 obyvatel.

BAT. Best Available Techniques – nejlepší dostupné techniky. Nejlepšími dostupnými technikami se rozumí nejúčinnější a nejkročilejší stadium vývoje technologií, činností a způsobů jejich provozování, které ukazují praktickou vhodnost určitých technik navržených k předcházení, a pokud to není možné, tak k omezení emisí a jejich dopadů na životní prostředí.

Biomasa. Ve zcela obecném pojetí je to veškerá hmota organického původu, která se účastní cyklů prvků a energie v biosféře. Jedná se zejména o hmotu rostlinného a živočišného původu. Pro potřeby energetiky se za biomasu považuje hmota rostlinného původu, která je energeticky využitelná (např. dřevo, sláma apod.) a biologický odpad. Energie akumulovaná v biomase má svůj původ ze Slunce, podobně jako fosilní paliva.

BPEJ. Bonitovaná půdně ekologická jednotka je pětimístný číselný kód související se zemědělskými pozemky. Vyjadřuje hlavní půdní a klimatické podmínky, které mají vliv na produkční schopnost zemědělské půdy a její ekonomické ohodnocení.

BRKO. Biologicky rozložitelný komunální odpad je biodegradabilní složka komunálního odpadu podléhající anaerobnímu či aerobnímu rozkladu, jako jsou potravinářské a zahradní odpady a rovněž papír a lepenka.

BSK₅. Biochemická spotřeba kyslíku pětidenní. BSK₅ je množství kyslíku spotřebovaného mikroorganismy k biochemické oxidaci organických látek v průběhu pěti dnů za aerobních podmínek při teplotě 20 °C. Je tedy nepřímým ukazatelem množství biologicky rozložitelného organického znečištění ve vodě.

CO₂ ekv. Ekvivalent emisí oxidu uhličitého, veličina používaná pro agregaci emisí skleníkových plynů. Vyjadřuje jednotku jakéhokoliv skleníkového plynu přepočtenou na radiační účinnost CO₂, která je počítána jako 1, ostatní plyny mají koeficient vyšší.

CZT. Centrální zásobování teplem. CZT je systém vytápění, kdy teplo je vyráběno centrálně v jednom zdroji a následně teplárenskými sítěmi rozváděno do více objektů. Ekvivalentem CZT je pojem dálkové vytápění.

DDT. Dichlordifenyltrichlormethylmethan – viz OCP.

Decoupling. Oddělení křivky vývoje ekonomiky a vývoje zátěží životního prostředí. Při decouplingu se snižuje měrná zátěž na jednotku ekonomického výkonu. Může být absolutní (výkon ekonomiky roste, zátěž klesá), nebo relativní (výkon ekonomiky roste, zátěž roste ovšem menším tempem).

Domácí materiálová spotřeba. Označuje všechny materiály, které vstupují do ekonomiky. Vypočte se jako součet přímého materiálového vstupu (domácí těžba včetně nepřímých materiálových toků s těžbou souvisejících) a dovozů, od kterého se odečtou vývozy.

Dopravní výkon. Suma vzdáleností ujetá všemi vozidly sledované kategorie za určité období bez ohledu na jejich vytížení. Měří se v tzv. vozokilometrech (vkm).

Ekvivalentní hladina hluku. Ekvivalentní hladina hluku A je energetický průměr okamžitých hladin akustického tlaku A a vyjadřuje se v dB. Ekvivalentní hladina hluku je tedy trvalá hladina hluku, mající na lidský organismus přibližně stejný účinek jako hluk časově proměnný.

Emise. Vypouštění nebo únik jedné nebo více znečišťujících látek do životního prostředí. Tyto látky mohou pocházet z přírodních zdrojů nebo vznikat lidskou činností.

EO. Ekvivalentní obyvatel. Počet ekvivalentních obyvatel vyjadřuje velikost obce jakožto zdroje znečištění tak, že znečištění z provozů a jiných zdrojů znečištění je přepočítáváno na počet obyvatel, který by znečištění vyprodukoval. Jeden EO představuje produkci znečištění 60 g BSK₅ za den.

Eutrofizace. Proces obohacování vod o živiny, zejména o dusík a fosfor. Eutrofizace je přirozený proces, kdy hlavním zdrojem živin je jejich výplach z půdy a rozklad mrtvých organismů. Nadměrná eutrofizace je způsobena lidskou činností. Zdrojem živin je hnojení, vypouštění splaškových vod apod. Nadměrná eutrofizace vede k přemnožení řas a sinic ve vodách a následně k nedostatku kyslíku ve vodách. Eutrofizace půdy vede k narušení původních společenstev.

EVL. Evropsky významné lokality jsou chráněná území vyhlášená za účelem ochrany evropsky významných stanovišť a evropsky významných druhů. Vznikají na základě směrnice 92/43/EHS a společně s ptačími oblastmi tvoří soustavu Natura 2000.

Exacerbace. Epizoda zhoršení předchozího stabilizovaného stavu astmatu spojená s typickými příznaky dušnosti, kašle, pískotů při dýchání, tlaku na hrudi nebo kombinací těchto příznaků.

Extravilán. Vnější území obce, obvykle za jejími administrativními hranicemi, které tvoří přechodovou zónu mezi územím obce, tzv. intravilánem, a volnou krajinou.

HCB. Hexachlorbenzen – viz OCP.

HCH. Hexachlorcyklohexan – viz OCP.

CHSK_{Cr}. Chemická spotřeba kyslíku určená dichromanovou metodou. CHSK_{Cr} je množství kyslíku spotřebovaného na oxidaci organických látek ve vodě oxidačním činidlem – dichromanem draselným za standardních podmínek (dvouhodinový var v prostředí 50% kyseliny za přítomnosti katalyzátoru). Je tedy nepřímým ukazatelem množství veškerého organického znečištění ve vodě.

Emise. Znečišťující látka obsažená v ovzduší, která se dostává do styku s příjemcem (člověk, rostlina, zvíře, materiál) a působí na něj. Vzniká po fyzikálně chemické přeměně emise.

Investice na ochranu životního prostředí (= investiční výdaje). Investiční výdaje na ochranu životního prostředí zahrnují všechny výdaje na pořízení dlouhodobého hmotného majetku, které vykazující jednotky vynaložily na pořízení DHM (koupí nebo vlastní činností), spolu s celkovou hodnotou DHM získaného formou bezúplatného nabytí, nebo převodu podle příslušných legislativních předpisů, nebo přearažením z osobního užívání do podnikání.

Klimatické podmínky (klíma, podnebí). Jedná se o dlouhodobý charakteristický režim počasí podmíněný energetickou bilancí, cirkulací atmosféry, charakterem aktivního povrchu a lidskými zásahy. Podnebí je významnou složkou přírodních podmínek určitého místa, ovlivňuje ráz krajiny a její využitelnost pro antropogenní aktivity. Je geograficky podmíněné, je ovlivněné zeměpisnou šířkou, nadmořskou výškou a mírou vlivu oceánu.

Komunální odpad. Je veškerý odpad vznikající na území obce při činnosti fyzických osob a který je uveden jako komunální odpad v prováděcím právním předpisu, s výjimkou odpadu vznikajícího u právnických osob nebo fyzických osob oprávněných k podnikání.

LULUCF. Kategorie emisí a propadů skleníkových plynů z využití území a lesnictví. Tato kategorie je obvykle záporná u zemí, které mají velkou lesnatost a nízkou těžbu dřeva, kladná u málo zalesněných zemí, kde dochází k rychlým krajinným změnám směrem ke kulturní krajině.

Materiálová náročnost HDP. Objem materiálů, který potřebuje daná ekonomika k vyprodukování jednotky ekonomického výkonu. Vysoká materiálová náročnost indikuje vysokou potenciální zátěž ekonomiky na životní prostředí a naopak. Zátěž vzniká nejen při těžbě materiálů, ale i v rámci odpadních toků, např. v podobě emisí nebo odpadů.

Materiálová závislost na zahraničí. Vyjadřuje podíl dovozů na domácí materiálové spotřebě. Obvykle se hodnotí pro určité skupiny materiálů (např. ropa), pro které indikuje, zda-li je hospodářství daného státu závislé na dovozech tohoto materiálu a do jaké míry.

Meteorologické podmínky (přesněji povětrnostní podmínky). Charakteristika průběhu počasí během několika dní, měsíců, výjimečně i delších období zvolená s ohledem na ovlivnění některých hospodářských činností (např. energetiky) nebo stavu životního prostředí (kvality ovzduší). Pojem nelze zaměňovat s klimatickými podmínkami (klimatem).

Minerální hnojiva (anorganická, průmyslová, chemická hnojiva). Hnojiva, ve kterých jsou deklarované živiny ve formě anorganických sloučenin získaných extrakcí a/nebo fyzikálními a/nebo chemickými průmyslovými postupy.

Natura 2000. Soustava chráněných území, které vytvářejí na svém území podle jednotných principů všechny státy Evropské unie. Cílem této soustavy je zabezpečit ochranu těch druhů živočichů, rostlin a typů přírodních stanovišť, které jsou z evropského pohledu nejcennější, nejvíce ohrožené, vzácné či omezené svým výskytem jen na určitém území (endemické).

Nebezpečný odpad. Odpad vykazující jednu nebo více nebezpečných vlastností uvedených v příloze č. 2 k zákonu č. 185/2001 Sb., jako například výbušnost, hořlavost, dráždivost, toxicitu a jiné.

Neinvestice na ochranu životního prostředí (= neinvestiční náklady). Neinvestiční náklady na ochranu životního prostředí jsou také nazývány běžnými či provozními výdaji a zahrnují mzdové náklady, platby za spotřebu materiálu a energií, za opravy a udržování atd. a platby za služby, u kterých je hlavním účelem prevence, snížení, úpravy nebo likvidace znečištění a znečišťujících látek nebo další degradace životního prostředí, které vycházejí z výrobního procesu podniku.

OCP. Skupina látek označovaná jako chlorované pesticidy, zahrnuje deriváty DDT, HCH (hexachlorcyklohexan), HCB (hexachlorbenzen) a další. Jedná se o perzistentní lipofilní látky, které byly používány jako pesticidy.

Odpad. Každá movitá věc, které se osoba zbavuje nebo má úmysl nebo povinnost se jí zbavit a přísluší do některé ze skupin odpadů uvedených v příloze č. 1 k zákonu č. 185/2001 Sb.

Ostatní odpad. Odpad neuvedený v Seznamu nebezpečných odpadů ve vyhlášce č. 381/2001 Sb. a nevykazující jakékoli nebezpečné vlastnosti uvedené v příloze č. 2 k zákonu o odpadech.

OZE. Obnovitelné zdroje energie. Tyto zdroje nazýváme "obnovitelné" proto, že se díky slunečnímu záření a dalším procesům neustále obnovují. Přímé sluneční záření a některé jeho nepřímé formy jsou z hlediska lidské existence "nevyčerpatelným" energetickým zdrojem. Mezi OZE se řadí energie větru, energie slunečního záření, geotermální energie, energie vody, energie půdy, energie vzduchu, energie biomasy, energie skládkového plynu, energie kalového plynu a energie bioplynu.

PCB. Polychlorované bifenyls je souhrnný název pro 209 chemicky příbuzných látek (kongenerů), které se liší počtem a polohou atomů chloru navázaných na molekule bifenylu.

Pentáda. Pětidenní období využívané při podrobnějším rozboru meteorologických prvků, nejčastěji srážek. První pentáda je od 1. do 5. ledna, poslední od 27. do 31. prosince, na rok připadá 73 pentád, které v některých případech zasahují do dvou po sobě následujících měsíců.

PEZ. Primární energetické zdroje. PEZ jsou souhrnem tuzemských nebo dovezených energetických zdrojů vyjádřených v energetických jednotkách. Primární energetické zdroje jsou jedním ze základních ukazatelů energetické bilance.

PO. Ptačí oblasti jsou chráněná území vyhlášená za účelem ochrany ptáků. Vznikají na základě směrnice 79/409/EHS a společně s evropsky významnými lokalitami tvoří soustavu Natura 2000.

Počasi (povětrnost). Označení pro stav atmosféry nad určitým místem zemského povrchu v určitém čase. Počasí je popsáno souborem meteorologických prvků (teplota, tlak, srážky, směr a rychlost větru a další), včetně vertikálních profilů těchto prvků, a meteorologických jevů (obvykle nekvantifikovatelných – námraza, mlha, bouřka, krupobití atd.).

POPs. Perzistentní organické látky jsou látky dlouhodobě setrvávající v prostředí. Kumulují se v tukových tkáních živočichů a prostřednictvím potravních řetězců vstupují do organismu člověka. Již ve velice malých dávkách mohou způsobit poruchy reprodukce, ovlivnění hormonálních a imunitních funkcí a zvyšují riziko nádorových onemocnění.

Prevalence. Počet obyvatel ve sledované populaci, kteří trpí daným onemocněním. Udává se k určitému datu a obvykle v procentech.

Přepravní objem. Počet přepravených cestujících daným druhem dopravy za sledované období (nejčastěji den nebo rok).

Přepravní výkon. Počet přepravených osob nebo objem (respektive hmotnost) přepraveného zboží na 1 kilometr. Měří se v tzv. osobokilometrech (osbkm) a tunokilometrech (tkm).

SEK. Státní energetická koncepce definuje priority a cíle České republiky v energetickém sektoru a popisuje konkrétní realizační nástroje energetické politiky státu. Státní energetická koncepce patří k základním součástem hospodářské politiky České republiky.

Skleníkové plyny. Plyny přirozeně obsažené v atmosféře nebo produkované člověkem, které mají schopnost zadržovat dlouhodobé záření emitované zemským povrchem a ovlivňovat tak energetickou bilanci klimatického systému. Důsledkem působení skleníkových plynů je mimo jiné zvýšení průměrné teploty při zemském povrchu. Nejvýznamnějším skleníkovým plynem je vodní pára, která zajišťuje 60–70 % celkového skleníkového efektu ve středních zeměpisných šířkách (bez započtení vlivu oblačnosti). Nejvýznamnějším skleníkovým plynem ovlivňovaným člověkem je oxid uhličitý.

Směsný komunální odpad. Odpad, který zůstává po oddělení využitelných složek a nebezpečných složek z komunálního odpadu, někdy je také nazýván „zbytkovým“ odpadem.

Suspendované částice. Pevné nebo kapalné částice, které v důsledku zanedbatelné pádové rychlosti přetrvávají dlouhou dobu v atmosféře. Částice v ovzduší představují významný rizikový faktor pro lidské zdraví.

UAT. Unfragmented Areas by Traffic. Jedná se o metodu stanovení tzv. oblastí nefragmentovaných dopravou, která počítá s vyšší intenzitou dopravy než je 1 000 vozidel/24 h a s rozlohou území větší než 100 km².

ÚSES. Územní systém ekologické stability je vzájemně propojený soubor přirozených i pozměněných, avšak přírodě blízkých ekosystémů, které udržují přírodní rovnováhu. Rozlišuje se místní, regionální a nadregionální systém ekologické stability.

Územní teploty a srážkové úhrny. Hodnoty meteorologických prvků vztahených k určitému území, představujících střední hodnotu daného prvku v tomto území.

Vápenatá hnojiva. Zdrojem vápníku pro výrobu vápenatých hnojiv jsou vápenaté a hořečnatovápenaté horniny, které v přírodě vznikly většinou až sekundárně z vápníku uvolněného z minerálů magnetického původu. Dalším zdrojem vápenatých hnojiv jsou odpadní hmoty průmyslu – saturační kaly, cementárenské prachy, fenolové vápno apod., a přirozená vápenatá hnojiva místního významu. Vápenaté hmoty se používají ke hnojení buď přímo (popř. po mechanické úpravě), nebo ve formě hnojiv vyrobených chemickým procesem (pálením vápenců, hašením páleného vápna apod.).

Vozový park. Soubor všech vozidel sledované kategorie, která jsou registrována k danému datu v Centrálním registru vozidel.